

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії.

Міждисциплінарна курсова робота

з економічної теорії

на тему: «Оцінка ефективності державної політики
зайнятості в Україні»

Студентки 2 курсу групи ОДС – 21

Хомин Оксана Михайлівни

Керівник:

Доктор економічних наук, професор

Длугопольський Олександр Володимирович

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії :

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Тернопіль – 201

Зміст

Вступ	3-5
1. Теоретичні моделі ринку праці та інструменти державної політики	6-12
2. Дослідження динаміки і структури безробіття в Україні	13-19
3. Шляхи вдосконалення вітчизняної політики зайнятості	20-25
Висновок	26-28
Список використаної літератури	29-30
Додатки.....	31

Актуальність мого дослідження

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Робота української влади щодо впровадження державної політики зосереджена переважно на "діяльності" та "заходах", а не результатах та наслідках державної політики. Ми мало аналізуємо та фіксуємо свій успіх та помилки, мало вчимося на попередньому досвіді впровадження державної політики. Можна стверджувати, що оцінювання державної політики в Україні функціонує фрагментарно.

Сьогодні в українському суспільстві гостро відчувається необхідність у коректній, зваженій та науково обґрунтованій державній політиці. Складною проблемою, що потребує нагального розв'язання, є і питання реального механізму провадження державно-політичних рішень. Але не менш необхідним є усвідомлення суспільством безперспективності політики зволікання з розробкою і провадженням стратегічних рішень, що мають скласти основу довгострокової державної політики, яка окреслила б цілі та завдання, визначила напрям розвитку нашої держави. Адже без стратегії її розвитку, без вироблення основних принципів, визначення пріоритетів державної політики, без знання того, яку державу будуюмо та які відносини в суспільстві повинні домінувати.

Розвиток людства пов'язаний з постійною його еволюцією та зміною, що є закономірними наслідками всіх процесів, що відбувалися в історії людської цивілізації. Одним з результатів такого розвитку є формування ринкової системи, зокрема і ринку праці. Проблема ринку праці завжди була актуальною і залишається такою і зараз, коли постає проблема ефективної зайнятості та протидії такому суспільному явищу як безробіття. Ринок праці є складною системою економічних відносин, що перебуваю під впливом великої кількості факторів, які тією чи іншою мірою змінюють його. Зміни на ринку праці так чи інакше впливають на суспільство, що формує цей ринок: на добробут людей, їхнє благополуччя та зрештою на психічний стан кожної особистості, що є складовою цього ринку праці.

Ринкові перетворення в українській сфері праці перебувають у стані, коли необхідно зробити послідовну політику, що буде розрахована на тривалий термін, визначити її мету, способи реалізації та обґрунтувати конкретні заходи, що будуть використані у конкретних цілях.

В вище зазначене свідчить про актуальність теми курсової роботи. В контексті аналізу державної політики зайнятості в Україні, та пошуку шляхів та підвищення її ефективності.

Мета і завдання курсової роботи.

Метою курсової роботи є дослідження проблем ринку праці України. Визначені такі цілі курсової роботи:

- Дослідити ринок праці України та його динаміку за 2010-2013рр.;
- Виявити чинники негативних, та позитивних тенденцій, що характеризують ринок праці України за 2009-2015рр.;

• Запропонувати шляхи вирішення проблем ринку праці;

Об'єктом дослідження є державна політика зайнятості.

Предметом дослідження є оцінка ефективності.

Методи дослідження.

Для досягнення мети і розв'язання завдань курсової роботи використовується такі методи наукового дослідження:

- Індукції та дедукції (у процесі дослідження теоретичних аспектів);
- Кількісного та якісного порівнянь (при дослідженні статистичних даних);
- Аналізу і синтезу (для оцінки тенденцій розвитку ринку праці);
- Абстрагування (для обґрунтування шляхів розвитку ринку праці в Україні в сучасних умовах);
- Аналіз (теоретичний, термінологічний) – для визначення базових теоретичних положень і понять;

Збір інформації за темою роботи, її комплексний аналіз і систематизація дали можливість визначити вихідні умови, конкретизувати напрями та методику проведення дослідження. При розробленні теоретичних моделей аналізу політики використані окремо або в комплексі системний, ситуаційний і

діяльнісний підходи, загальні методи аналізу й синтезу (індукція та дедукція, аналогія, декомпозиція, суперкомпозиція тощо), спеціальна методологія науки менеджменту й державного управління, передусім базові положення й моделі стратегічного управління. Шляхом використання методів аналізу політики та системного аналізу, зокрема програмного аналізу, експертизи, розподілу пріоритетів, розроблено типові методико-технологічні схеми та спеціальні методи аналізу вироблення і впровадження політики.

Джерельною та статистичною базою дослідження є: матеріали державного комітету статистики України, публікації МОП (Міжнародної організації праці), постанови Кабінету Міністрів України, економічні енциклопедії, українські періодичні видання та видання іноземними мовами, ресурси мережі Інтернет та ін.

Сучасна економічна наука має великий досвід у вивченні ринку праці, дослідженні його сутності, ролі та місця в системі ринкових відносин. Ринок праці має багато аспектів дослідження, тому в економічній теорії немає єдиної теорії ринку праці. Існує багато різних наукових шкіл та напрямів щодо вивчення проблем функціонування даного ринку.

1. Теоретичні моделі ринку праці та інструменти державної політики

Ринок праці, зокрема визначається як сукупність відносин власності між найманими працівниками, капіталістами і державою.

Лібанова Е.М. трактувала що ринок праці – це система суспільних відносин, соціальних у тому числі юридичних, норм та інституцій, які забезпечують нормальне відтворення і ефективне використання праці, кількість і якість якої відповідним чином винагороджуються.

С.В. Мочерний аналізуючи ринок праці, розрізняє техніко – економічний, соціально-економічний та юридичний аспект. У першому випадку він вважає, що об'єктом купівлі – продажу не є ні робоча сила, ні праця оскільки вони не можуть відчужуватися від найманого працівника, це може бути лише результати його праці, втілена в певних товарах. У визнанні Богині Д.П. і Грішної О.А. ринок праці – це система суспільних відносин, пов'язаних з наймом і пропозицією праці, тобто з купівлею і продажем. Це також є економічний простір – сфера працевлаштування, в якій взаємодіють покупці і продавці праці, і це механізм що забезпечує узгодження ціни і умов праці між роботодавцями і найманими працівниками та регулює її попит і пропозицію.

Під ринком праці слід розуміти систему взаємовідносин між покупцями (роботодавцями) та продавцями (працевдатне населення) робочої сили, які сприяють розміщенню людських ресурсів у системі суспільного поділу праці за законами товарного виробництва та обігу. Роботодавці та працевдатне населення є основними суб'єктами ринку праці. Головним завданням ринку праці є забезпечення оптимальної мобільності працевдатного населення і задоволення попиту та пропозиції на робочу силу.

Суб'єктами ринку праці є наймані працівники, роботодавці і держава[1, с. 12]:

- наймані працівники - це працевдатні громадяни, для яких робота за наймом є основним джерелом засобів існування та відтворення своєї робочої сили, їхній добробут цілком залежить від того, наскільки успішно вони зможуть реалізувати свою власність на робочу силу;

- роботодавці - це наймачі робочої сили, якими можуть бути як власники засобів виробництва (фірм, підприємств, так наймані управляючі директори) у великих акціонерних товариствах або на державних підприємствах. Роботодавці створюють робочі місця, визначають обсяги і структуру попиту на робочу силу та залучають її до сфери виробництва та послуг;
- держава і органи місцевого самоврядування як суб'єкти ринкових відносин повинні створювати умови для забезпечення ефективної зайнятості шляхом розробки відповідних законів та забезпечення правопорядку у трудовій сфері, захисту суб'єктів ринку праці, стимулювання підприємців до створення нових робочих місць, регулювання трудових відносин на підприємствах державного та муніципального секторів економіки.

Основний показник ринку праці - це економічно активне населення (яке у свою чергу, складається із зайнятих та безробітних). Економічно активне населення це складова трудових ресурсів, тобто частина працездатного населення, яка має фізичні й розумові здібності та знання, потрібні для корисної діяльності [2, с. 19].

Відносини між працівником та роботодавцем ілюструються схемою:

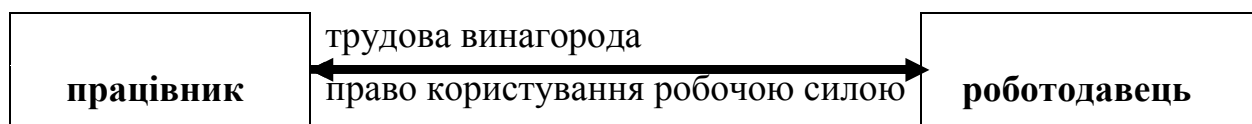

Рис. А. Відносини між працівником та роботодавцем [1, с. 22].

На ринку праці постійно виникають проблеми як економічного, так і соціального характеру (бідність, безробіття, інфляція, соціальна напруженість у суспільстві, сучасні громадські рухи та соціальні революції тощо), які він не в змозі подолати самостійно. У результаті ринок праці примушує суспільство і державу створювати відповідні інститути, діяльність яких була б спрямована на вирішення цих проблем [3, с. 57].

До інститутів, які забезпечують функціонування ринку праці, відносять

державні органи управління ринком праці країни національного, регіонального та місцевого рівнів; недержавні заклади сприяння зайнятості, кадрові та профспілкові служби господарюючих суб'єктів країни, організації роботодавців, громадські організації. Особливе місце при цьому займають державні органи влади, які одночасно виступають і елементом інфраструктури ринку праці, і суб'єктом управління інфраструктурою ринку праці [4, с. 98].

Аналіз попиту і пропозиції дозволяє описати кілька моделей ринку праці. До них відносяться: модель конкуренції, модель монопсонії, модель з урахуванням профспілок.

Модель конкуренції. Чисто конкурентний ринок характеризується такими рисами:

1. велике число фірм конкурують один з одним при наймі працівників;
2. численні працівники, які мають однакову кваліфікацію, пропонують даний вид послуг праці незалежно один від одного;
3. ні фірми, ні працівники не здійснюють контролю над ринковою ставкою заробітної плати.

Модель монопсонії. Монопсонія на ринку праці – це ситуація, коли існує тільки один наймач даного виду праці. Характеризується такими рисами:

1. зайняті на даній фірмі складають основну і велику частину всіх зайнятих якимсь конкретним видом праці;
2. даний вид праці в силу різних факторів не має альтернатив (за наявної кваліфікації працівник не може знайти іншого місця роботи, не змінивши їх;
3. заробітну плату диктує фірма. Ставка заробітної плати, яку фірма повинна виплачувати, знаходиться в прямій залежності від кількості найманих працівників.

В основному монопсонія зустрічається у невеликих містах. Економіка цих міст майже повністю залежить від великої фірми, що надає роботу основній масі населення.

Модель з урахуванням профспілок. Важливу роль на ринку праці відіграють профспілки, що представляють інтереси найманих працівників. Основною економічною задачею профспілок є підвищення заробітної плати своїх членів. Профспілки можуть вирішувати завдання різними шляхами:

1. підвищення попиту на працю;
2. обмеження пропозиції праці;

Зміст політики зайнятості населення становить сукупність дій та заходів загальнодержавних і регіональних установ, спрямованих на зближення структури і пропозиції робочої сили, попиту на неї, тобто на досягнення відповідності між ними. Ці дії та заходи прямо або опосередковано впливають на параметри функціонування національного ринку праці, розширене відтворення робочої сили. До основних з них належать: працевлаштування, в тому числі тимчасове та за межами держави, професійне навчання, підвищення кваліфікації, перекваліфікація, проф-інформація, організація громадських, тимчасових та сезонних робіт, сприяння розвитку всіх форм зайнятості та збереженню і створенню нових робочих місць.

Безпосереднім організатором здійснення цих заходів в Україні є державна служба зайнятості населення, яка має для цього законодавчо встановлені повноваження.

Сучасний механізм регулювання досить складний, органічно поєднує ринковий механізм саморегулювання економічних процесів і систему заходів державного сприяння зайнятості. Механізм регулювання зайнятості населення включає сукупність правових, адміністративних та економічних важелів, що реалізуються на рівні держави, регіону та господарюючого суб'єкта для досягнення цілей, визначених державними програмами зайнятості.

Держава проводить пасивну і активну політику зайнятості. Пасивна політика зайнятості – це сукупність заходів, які спрямовані на згладжування негативних наслідків безробіття: грошової допомоги безробітним і членам їх сімей, пільги. Активна політика зайнятості – це сукупність організаційних, правових та економічних заходів, які проводить держава з метою зниження рівня безробіття: професійна підготовка та перепідготовка населення, профорієнтація, сприяння у пошуках роботи, організація громадських

робіт, фінансова підтримка підприємства у збереженні і створенні робочих місць, кредитування малого бізнесу, розвиток системи органів служби зайнятості.

Крім того, виділяють чотири основні моделі державної політики зайнятості:

1. Європейська модель передбачає скорочення числа зайнятих при підвищенні виробництва праці, що призводить до росту доходу. Така політика передбачає дорогу систему допомоги для великої кількості безробітних.

2. Скандинавська (шведська) модель передбачає забезпечення зайнятості практично всіх трудящих шляхом утворення робочих місць в державному секторі середніми умовами оплати праці. Така політика проводиться в основному на державні кошти, дефіцит яких призводить до спаду виробництва, безробіття.

3. Американська модель орієнтується на утворення робочих місць для значної частини економічно активного населення, які не потребують високої продуктивності. При такому підході безробіття формально зменшується, але збільшується кількість людей з низькими доходами. Державне регулювання зайнятості є різноплановим за своїми наслідками процесом. Його об'єктом є людина, яка завжди і безпосередньо перебуває в ролі суб'єкта всього спектра суспільних відносин.

4. Японська модель передбачає досить високий рівень керованості господарства, створення сприятливих умов для розвитку приватного сектора економіки, повне державне фінансування інноваційної діяльності та поміркований рівень бюджетної централізації національного продукту.

Тому цільові орієнтири механізму регулювання зайнятості повинні виходити з багатьох засад, основними з яких є:

- економічна доцільність досягнення певного рівня зайнятості та вибору відповідних регулюючих заходів;
- достатня і стабільна ефективність розподілу ресурсів праці;
- утвердження гуманістичних і демократичних рис суспільства.

Цільові орієнтири зумовлюють відповідний вибір принципів державного регулювання зайнятості.

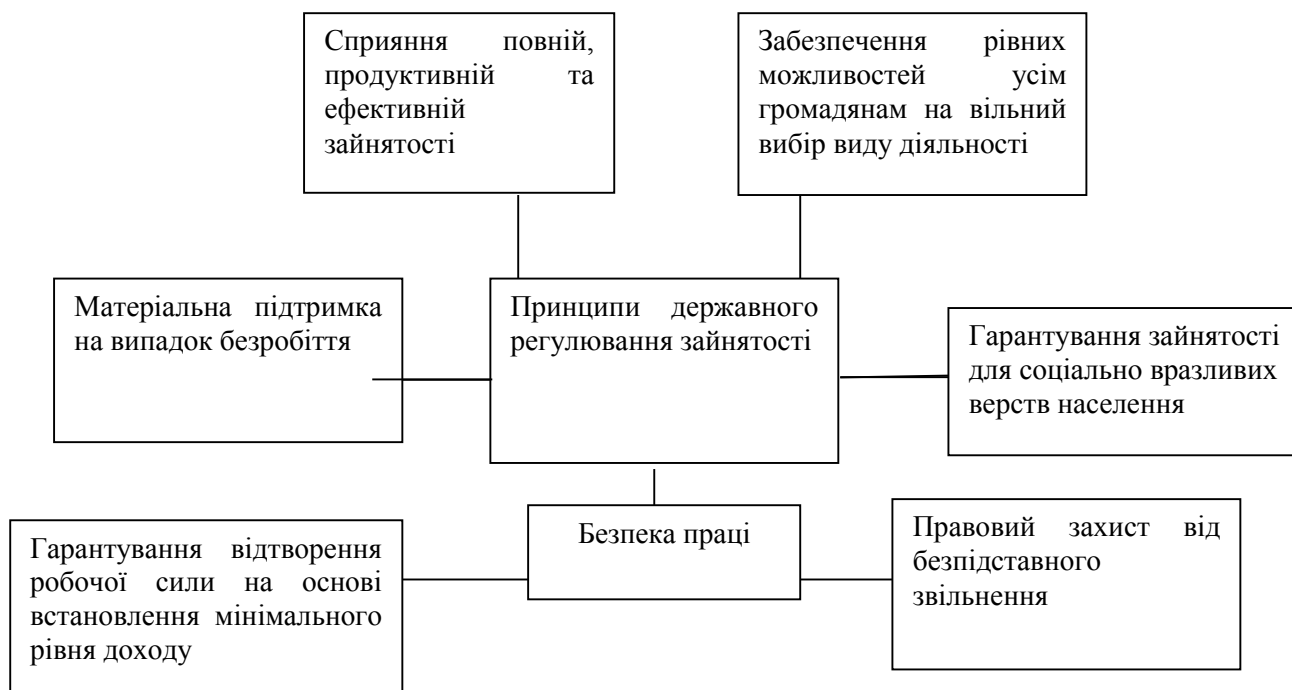

Рис. А.2. Принципи державного регулювання праці [15]

Державне регулювання зайнятості потребує відповідних інфраструктурних елементів, конкретного набору заходів, певної послідовності й узгодженості впровадження їх, що у своїй сукупності визначає механізм впливу держави на систему зайнятості.

Механізм державного регулювання зайнятості має такі складові:

- система вивчення і прогнозування стану загальнонаціонального та локального ринків праці;
- розробка загальної стратегії та конкретних науково обґрунтованих програм регулювання зайнятості;
- система професійної підготовки та перепідготовки;
- розгалужена система органів працевлаштування;
- централізовані й місцеві банки даних попиту на робочу силу та її пропозицію;
- спеціальні програми стимулювання зайнятості у праце надлишкових регіонах.

Країни з перехідною економікою, в тому числі й Україна, встановили такі норми, як мінімальна заробітна плата за робочий час, запровадили заходи соціального захисту найменш захищених верств населення на ринку праці, встановили правила для трудових контрактів, та запровадили систему допомоги по безробіттю. Одночасно із використанням пасивних заходів, спрямованих на матеріальну підтримку безробітних, уряди ввели у дію різноманітні активні заходи політики зайнятості.

Ефективність державного регулювання зайнятості в значній мірі залежить від співвідношення активних та пасивних методів впливу на рівень зайнятості що відображені в таблиці.

Методи впливу на рівень зайнятості

Таблиця Б

Пасивні:	Активні:
1. Виплати вихідної допомоги та допомоги з безробіття;	1. Перепідготовка та підвищення кваліфікації;
2. стипендії в період перепідготовки та підвищення кваліфікації;	2. Сприяння в пошуку роботи;
3. неоплачувані відпустки;	3. Сприяння підприємства у заповненні вакансій;;
4. дострокове оформлення пенсії за віком.	4. Стимулювання створення нових робочих місць;
	5. Організація громадських робіт;
	6. Сприяння мобільності робочої сили.

Джерело: [19]

Доведено, якщо заходи активної політики ретельно сплановані, добре організовані, вони можуть допомогти безробітним у пошуку підходящої роботи, підвищити продуктивність праці, покращити функціонування ринку праці. Формування інформаційного суспільства та підвищення інтелектуального змісту праці зумовлюють зростання вимог до якості робочої сили.

2. Дослідження динаміки і структури безробіття

Безробіття населення є одним із найважливіших соціально-економічних проблем світу та зокрема України. Неспроможність знайти собі гідне місце роботи – це основний чинник трудової міграції населення. Надмірне безробіття має негативний вплив на економіку країни, саме тому вивчення цього питання на сьогодні є надзвичайно актуальним. Безробіття в ринковій економіці – це стан ринку робочої сили за умов, коли пропозиція робочої сили перевищує попит на неї. За даними ООН сьогодні в світі кожний третій працездатний не має роботи взагалі або має випадковий чи сезонний заробіток (750 млн чол.). Тому безробіття є центральною соціальною проблемою сучасного суспільства.

Безробіття і міграція – найважливіші показники використання трудового потенціалу у видах економічної діяльності країн та регіонів. Поняття «безробіття» містить такі основні аспекти, як потреба в праці, прагнення працювати, пошук роботи і неможливість її мати [7, с.96-97].

Закон України "Про зайнятість населення" безробітними вважаються працездатні громадяни у працездатному віці, які через не залежні від них причини не мають заробітку і трудового доходу, зареєстровані у державній службі зайнятості як особи, що шукають роботу [8, с. 243]. Безробіття розраховується як відношення чисельності безробітних, які зареєстровані в державній службі зайнятості, до працездатного населення працездатного віку. Значний недолік такої методики розрахунку полягає у заниженні реального числа безробітних [18, с. 243]. Україна – це одна з держав, які найбільше постраждали від фінансово-економічної кризи, в результаті якої загостилися певні проблеми, що вплинули на підвищення рівня безробітних [17, с. 4].

Безробіття – це соціальне явище перевищення кількості бажаючих отримати роботу над кількістю робочих місць, проявом якого є стан незайнятості працездатного населення. Процес росту рівня незайнятого населення працездатного віку має негативні економічні й соціальні наслідки для економіки та населення країни, територій на яких воно набуло значного поширення [10]. Надмірне безробіття негативно впливає на економіку країни в

цілому. Безробіття завжди супроводжується додатковими витратами на підтримку безробітних, крім цього в країні поширюється соціальне напруження. Створення цивілізованого ринку праці, завдяки якому громадяни змогли б швидко працевлаштуватися на хорошу роботу з усіма умовами праці, відповідно до вимог безпеки й гігієни, з задовільною зарплатнею і який надав би роботодавцю висококваліфікованих працівників, можливе тільки за наявності ефективної системи працевлаштування. Проблеми безробіття неодноразово досліджували багато вчених і практиків, серед яких: А.Вольська, В.Галицький, І.Гнибіденко, Л.Єневич, Г.Кондратьєв, С.Іванов, Г.Мамонова, Ю.Маршавін, І.Моцін, М.Міропольська, П.Нікіфоров, В.Саульська, Т.Черниш, Н.Тілікіна, Т.Панюк, О.Піжук, В.Пиц, Л.Шиян, В.Ярошенко, а також інші світові фахівці. Незважаючи на значну кількість наукових праць, проблеми безробіття та працевлаштування на даний момент залишаються вивченими недостатньо ґрунтовно. Це є вагомою причиною для подальших наукових досліджень. Саме тому обрана тема є дуже важливою на сьогодні.

Безробіття – це соціально-економічне явище, для якого характерно незайнятість частини робочої сили (економічно активного населення) у сфері економіки. Тобто у реальному житті безробіття виступає як перевищення пропозиції робочої сили над попитом на неї. Причин безробіття дуже багато, одними з яких є: спад економіки; структурні зрушення; технологічний прогрес та запровадження нових технологій. Це пов'язано, передусім, з мізерними інвестиціями, низьким рівнем запровадження сучасних технологій в економіку і т. д. [11, с. 85].

Основні проблеми ринку праці України пов'язані зі зростанням тривалості періоду безробіття, збільшенням кількості громадян, які намагаються знайти роботу, а також існуванням труднощів щодо працевлаштування соціально незахищених верств населення. Вагомий внесок до формування безробіття в Україні здійснює прихована його форма, тобто небажання чи неможливість значної частини безробітних осіб працездатного віку реєструватися в службах зайнятості [12, с. 4].

Аналіз показників безробіття в Україні станом на 2010 та 2015 рр., наведений у таблиці.

Економічна активність населення, зайнятість та безробіття Таблиця Б1

	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік
Економічно активне населення, (тис. осіб)	20 894,1	20 893,0	20 851,2	20 824,6	19 920,9	18 097,9
<i>Рівень економічної активності населення, (%)</i>	63,6	64,2	64,5	64,9	62,4	62,4
Населення, зайняте економічною діяльністю, (тис. осіб)	19 180,2	19 231,1	19 261,4	19 314,2	18 073,3	16 443,2
<i>Рівень зайнятості населення, (%)</i>	58,4	59,1	59,6	60,2	56,6	56,7
Безробітне населення (за методологією МОП), (тис. осіб)	1 713,9	1 661,9	1 589,8	1 510,4	1 847,6	1 654,7
<i>Рівень безробіття населення (за методологією МОП), (%)</i>	8,2	8,0	7,6	7,3	9,3	9,1
Економічно неактивне населення, (тис. осіб)	11 945,0	11 657,4	11 456,9	11 270,1	12 023,0	10 925,5

Джерело: [21].

З даних у таблиці ми бачимо, що кількість населення працездатного віку у 2014 році становила 19920,9 тис. осіб., тоді як у 2015 році 18097,9 тис. осіб, отже їхня кількість зменшилася на 1823 тис. осіб.

Серед них зайнятого населення у 2014 році було 18073,3 тис.осіб, а у 2015 – 16443,2 тис. осіб. Безробітне населення у 2014р. становило 1847,6 тис.осіб або 9,3%, а у 2015р. – 1654,7 тис. осіб або 9,1%. Отже, кількість безробітних дещо зменшилася.

Середній розмір допомоги по безробіттю у 2010 році становив 700грн., а у 2015р. - 1003грн., тобто грошова допомога зросла на 303грн.

За даними таблиці найвищий рівень зайнятості спостерігався у м. Києві (62,3%) та Дніпропетровській (61,1%) області, а найнижчий – у Донецькій (50,6%) та Тернопільській (52,1%) областях.

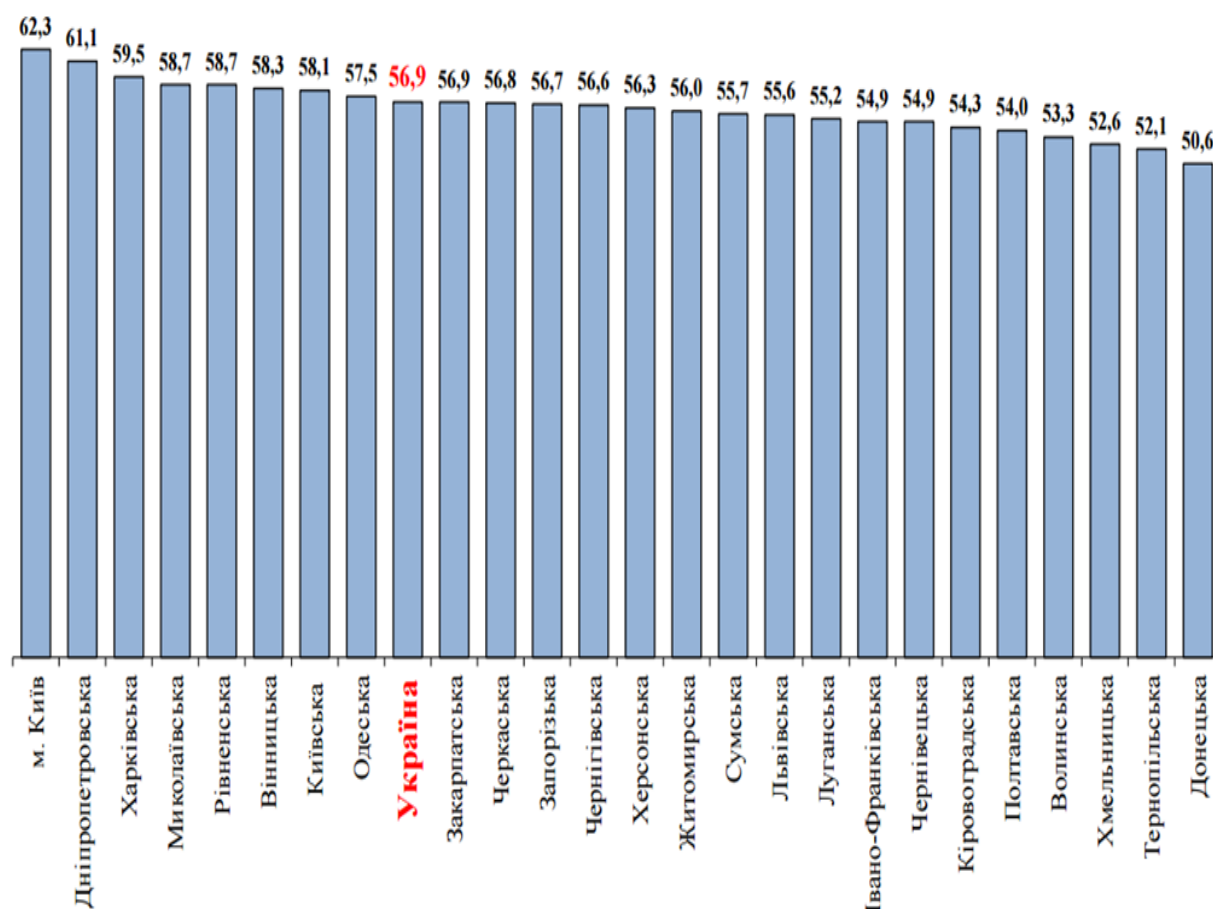

Рис. А.3 Рівень зайнятості населення на 2015 р.[21].

Чисельність зайнятого населення 2015 року становила 16,5 млн. осіб. Рівень зайнятості становив 56,9%, зокрема у міських поселеннях 57,6%, у сільській місцевості – 55,5%. Рівень зайнятості серед чоловіків був вище ніж серед жінок, відповідно 62,5% та 51,9%.

Чисельність безробітних становила 1,6 млн. осіб. Рівень безробіття, за методологією МОП, становив 9,0%, а серед осіб працездатного віку - 9,4% економічно активного населення. Серед молоді у віці до 25 років рівень безробіття залишається більш як удвічі вищим, ніж в середньому по країні – 21,8% економічно активного населення. Серед міських мешканців рівень безробіття становив 8,9%, серед сільських - 9,2%. Серед чоловіків цей показник

становив 9,9%, а серед жінок – 8,0%. Найнижчий рівень безробіття спостерігався у Київській (6,3%), Одеській (6,4%) областях та місті Києві – (6,8%), а найвищий у Тернопільській (11,4%), Полтавській (12,0%), Донецькій (13,6%) та Луганській (15,4%) областях.

За даними Державної служби статистики кількість економічно активного населення віком від 15 до 70 років у середньому за 9 місяців 2015 року становила 18,1 млн. осіб, у тому числі 16,5 млн. зайнятих та 1,6 млн. безробітних громадян. Серед осіб працездатного віку кількість економічно активного населення становила 17,4 млн. осіб, з них 15,8 млн. зайнятих та 1,6 млн. безробітних громадян. Рівень економічної активності серед осіб віком 15-70 років склав 62,5%, а серед осіб працездатного віку – 71,7%. Найвищий рівень економічної активності був у Дніпропетровській області та м. Києві, а найнижчий – у Хмельницькій, Тернопільській, Донецькій, Волинській та Івано-Франківській областях. За даними Державної служби статистики України, за 9 місяців 2015 року чисельність зайнятого населення у віці 15-70 років, становила 16,5 млн. осіб, а серед осіб працездатного віку – 15,8 млн. осіб. Серед зайнятого населення 26,5% (або 4,4 млн.) були зайняті у неформальному секторі економіки. Серед видів економічної діяльності найбільш поширеною неформальна зайнятість була у сільському, лісовому та рибному господарствах (38,9%), у оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів (21,8%), а також у будівництві (15,8%). У структурі зайнятого населення 84% складають наймані працівники, лише 1,3 % - роботодавці, 14,5 % - самозайняті особи. Майже половину зайнятих громадян становлять особи віком 40-59 років, 30% – особи у віці від 30 до 39 років, 22% – у віці від 15 до 29 років. Майже 40% всього зайнятого населення країни зосереджена у Одеській, Львівській, Харківській, Дніпропетровській областях та м. Києві. Рівень зайнятості становив 56,9%, а серед осіб працездатного віку – 65,0%. Зокрема, у міських поселеннях 57,6%, у сільській місцевості – 55,5%. Рівень зайнятості серед чоловіків був вище ніж серед жінок, відповідно 62,5% та 51,9%. Серед вікових груп цей показник розподілився наступним чином: найнижчим рівень

зайнятості був серед осіб старше 60 років та серед молоді до 24 років (14,8% та 28,5%, відповідно). Серед осіб від 50 до 59 років він становив 62,0%, а серед інших вікових груп коливався від 74,8% до 79,0%. [21].

Також отримана динаміка свідчить про значний рівень прихованого безробіття в Україні, яке зменшується в літню пору року в результаті тимчасової зайнятості населення в різних галузях, де роботодавці не фіксують офіційного працевлаштування а також за кордоном. За даними представництва Міжнародної організації по міграції (МОМ) в Україні 6,5 мільйонів громадян України працює за кордоном, які становлять найбільшу частку з категорії «прихованого безробіття». Високий рівень безробіття – це проблема, яку потрібно вирішувати найближчим часом і яка потребує ефективної соціально-економічної політики, направленої на забезпечення зайнятості економічно активного населення країни, а також зменшення рівня безробіття. Отже, за результатами даного дослідження можна дійти до такого висновку, безробіття - це стан неповної зайнятості працездатного населення суспільною корисною працею. Явище, коли частина активного населення хоче працювати, але не може реалізувати свої можливості; коли пропозиція робочої сили перевищує попит на неї; коли кількість наявних робочих місць не відповідає суспільно необхідній кількості.

Аналізуючи сучасний стан безробіття визначено, що проблема безробіття є ключовим питанням у ринковій економіці, і якщо його не вирішувати, то неможливо налагодити ефективну діяльність економіки і рівень безробіття буде зростати.

Напрями боротьби з безробіттям мають забезпечуватися підвищенням конкурентоспроможності робочої сили за рахунок: зростання рівня загальної освіти; підвищення кваліфікації; надання відповідної допомоги по безробіттю, збереження робочих місць та перепідготовка осіб, які втратили роботу; проведення ґрунтовної пенсійної реформи; сприяння всебічному державному захисту інтелектуального потенціалу суспільства розширення діапазону оволодіння працівниками професій і спеціальностей; розвиток таких складових

відтворення якісної робочої сили, як медицина, культура, спорт. Пожвавлення економічної діяльності, збільшення обсягів інвестиційних вкладень у розвиток нових та вже існуючого підприємництва позитивно впливатимуть на створення нових робочих місць і сприятимуть зростанню рівня зайнятості населення.

Безробітними вважаються працездатні громадяни, що не можуть одержати роботу відповідно до своєї освіти, професії, ступеня кваліфікації, котрі зареєстровані на біржі праці. Рівень безробіття визначається відношенням числа безробітних до загальної чисельності працездатного населення країни. Розв'язання проблеми безробіття безпосередньо пов'язане з розвитком суспільного виробництва, підприємництва, насамперед із розвитком малого й середнього бізнесу. Завдяки аналізу форм та видів безробіття, ми можемо розрізнити шляхи підходу до даної проблеми.

Таким чином, високий рівень безробіття - це проблема, яку потрібно вирішувати і яка потребує глибокого наукового аналізу та вироблення на цій основі практичних рекомендацій, які можуть використовуватися для розробки і реалізації ефективної соціально-економічної політики, направленої на забезпечення продуктивної зайнятості економічно активного населення країни, зменшення рівня безробіття до мінімального соціально-допустимого рівня. Політика зайнятості має гарантувати соціальний захист населення шляхом забезпечення належних умов життя, регулювання заробітної плати, стимулювання нових місць і виплати допомоги безробітним тощо.

Звичайно, для найповнішого регулювання зайнятості необхідно вирішити суперечності законодавчо-правового, економічного, організаційного та соціального характеру та розробити систему забезпеченості кадровим потенціалом, що і буде метою подальших досліджень.

3. Шляхи вдосконалення державної політики зайнятості

Свої управлінські функції з вирішення проблем зайнятості держава реалізує за допомогою різноманітних методів. Значну увагу приділяли такі вчені, як С. Бандур, О. Бражко, В. Васильченко, А. Венгер, В. Герасимчук, В. Гнибіденко, В. Давиденко, Т. Заяць, С. Зінченко, Г. Зелінська, Є. Качан, О. Коваль, С. Пазюк, А. Сіленко, І. Шевченко, П. Шевчук та ін. Але важливе значення має пошук шляхів для вдосконалення державного управління зайнятістю населення в сучасних умовах.

Слід зазначити, що управління державним процесом зайнятості на сучасному етапі розвитку країни є якісним індикатором ефективності державної соціально-економічної політики. Рівень управління державним процесом зайнятості населення безпосередньо визначається станом економіки, в якому нині знаходиться Україна. На ринку праці складною проблемою залишалась структура зайнятості та її ефективність, що була безпосередньо пов'язана з ситуацією у різних секторах економіки, нелегальною трудовою міграцією та тіньовою зайнятістю. Структура зайнятості неефективна, і тому віддзеркалювала модель економічного розвитку, яка була основана на дешевій робочій силі. Сучасний стан економіки України вимагає від державних органів управління вироблення особливо зваженої політики у сфері зайнятості, оскільки позитивні зміни структури зайнятості, зокрема, вільне переміщення робочої сили, що призведе до структурних зрушень, могли б забезпечити вихід країни з кризи і перехід до економічного зростання.

Основні завданням державного управління процесом зайнятості населення сьогодні має стати переорієнтація курсу вирішення суспільних проблем та розширення ринку праці, а це вимагає чіткої організації допомоги в наданні або пошуку роботи усім, хто бажає працювати. Тільки комплексне вирішення проблем може призвести до їх успішного вирішення. Закон України “Про зайнятість населення” містить норми, які дозволяють наблизити українську державну політику в сфері зайнятості до європейських стандартів. Весь зміст діяльності органів державного управління із здійснення політики зайнятості

населення повинен відображати весь спектр пасивних і активних заходів держави на ринку праці і застосовувати найбільш ефективні методи і способи державного управління з врахуванням особливостей конкретного регіону.

Здійснення політики зайнятості державними органами управління на основі системного підходу повинно будуватися за такими чотирма принципами:

- підпорядкованість вимогам розвитку суспільства, економіки;
- пріоритетність заходів, які забезпечують соціально-політичну стабільність у суспільстві;
- створення економічних умов для гідного рівня добробуту людей;
- усунення або мінімізація нерівності в одержанні і збереженні роботи, рівня життя, що виникає з причин інвалідності, сімейних обставин й інших об'єктивних факторів тощо.

Дуже важливим у діяльності органів державного управління щодо реалізації державної політики зайнятості населення є дотримання принципу субсидіарності, сутність якого полягає у забезпеченні підпорядкованості цілей, завдань, орієнтирів і важелів державного управління соціальної сфери, що здійснюється на різних рівнях управління, їх інтегрованості на державному, регіональному та локальному рівнях з метою формування структурно цілісної системи реалізації політики зайнятості населення [2]. Зокрема, на державному рівні мають розроблятися національні пріоритети політики зайнятості, державні програми зайнятості, законодавча та нормативна база. На регіональному рівні визначається стратегія здійснення політики зайнятості з врахуванням специфіки і особливостей регіонального розвитку, розміщення і територіальної організації виробництва. На галузевому і виробничому рівнях політика зайнятості пов'язується з конкретними виробничо-економічними завданнями.

Для розвитку та ефективного функціонування ринку праці в Україні необхідно зробити низку державних перетворень та реформ. Зокрема:

- система перекваліфікації працездатного населення повинна бути вдосконалена для розвитку гнучкого ринку робочої сили, а це в свою чергу можна зробити за допомогою ефективної роботи центрів зайнятості;

- необхідно збалансувати попит та пропозицію робочої сили;
- необхідно розробити політику, спрямовану на регулювання міграції, трудових ресурсів, а це в свою чергу допоможе захистити національні інтереси України;
- економічна активність населення збільшиться, якщо інфраструктура національного ринку праці буде вдосконалена;'
- створити прямий зв'язок між потребами роботодавців та вищою освітою для того щоб не переповнювати ринок праці професіями, на які немає великого попиту.

Наукові прогнози, що стосуються оцінки ситуації на ринку праці, необхідно віднести до розряду соціальних чи соціально-економічних. Ця специфіка пов'язана з наявністю зовнішніх факторів, що впливають на розвиток того чи іншого об'єкта вивчення в соціально-трудої сфері, в більшості випадків тих, що не піддаються формалізації. Ось чому моделювання ситуації на рік уперед і на більш віддалену перспективу (два-три роки) має певні труднощі. Через це виникають певні складності з обґрунтуванням заходів з попередження чи ліквідації негативних наслідків ситуації, що прогнозується [12 с. 32].

Зауважимо що українське законодавство у сфері зайнятості населення формувалось в основному на першому етапі ринкових реформ, дієвістю окремих його норм і положень вже є застарілою і не відповідає стратегічним напрямкам політики зайнятості на сучасному етапі. Тому для підвищення ефективності державного управління процесом зайнятості населення важливо, щоб правові норми щодо регламентації дій держави на ринку праці поєднували інвестиційну, кредитно-грошову, зовнішньоекономічну, податкову і бюджетну політику з політикою зайнятості і визначали відповідальність за недостатню ефективність прийнятих заходів при зростанні безробіття. Потребує посилення і розробка правових норм, які б сприяли безробітним у виборі їм роботи й підвищення їх конкурентоспроможності.

Державне керівництво України визначило основні орієнтовні показники

економічно-соціального розвитку України на найближчі роки. Так, Постанова Кабінету Міністрів України « Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2015 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2014 і 2015 роки»[13] не оминула і проблем ринку праці. Згідно з постановою, були заплановані такі показники економічного і соціального розвитку.

Прогноз економічного і соціального розвитку України та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2013 і 2014 роки [1](Додаток 1)

Нова Програма гідної праці для України на 2012-2015 роки відповідає основним пріоритетам рамкової програми партнерства Уряду України-ООН на 2012-2016 роки та сприятиме досягненню поставлених цілей, а також забезпечить важливий внесок у виконання програми «Україна для людей», Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» та завдань національного розвитку, які базуються на Цілях розвитку тисячоліття[14].

Сторони домовилися сформулювати наступні пріоритети Програми:

- зміцнення інституцій соціального діалогу з метою посилення їхньої участі в управлінні ринком праці;
- сприяння забезпеченню гідної праці та покращення спроможності працевлаштування української робочої сили;
- удосконаленню систем соціального захисту [15].

Зміни в системі управління зайнятістю, якими причинами вони не були б обгрунтовані, будуть неякісними, якщо не торкатимуться змін щодо проблем підбору, формування та раціонального використання кадрового персоналу. Сучасні умови спонукають до необхідності мати у структурі центрів зайнятості не тільки фахівців з найму, звільнення, профорієнтації, а й економістів, що володіють знаннями в галузі ринкової економіки, що моделюють і прогнозують її процеси. Персонал управління Державної служби зайнятості повинен мати такий рівень підготовки та кваліфікації, який давав би йому можливість бути

готовим до змін, приймати й адекватно реагувати на загрози та виклики зовнішнього середовища та вміти в ситуації невизначеності приймати адекватні змінам та викликам рішення. Цьому в значній мірі має сприяти постанова Кабінету Міністрів України “Про реєстр державних та адміністративних послуг” від 27 травня 2009 р. № 532.

Роль органів влади в управлінні процесом зайнятості населення дедалі зростає, тому нові завдання, які постають перед ними, вимагають покращення і удосконалення їх інформаційного забезпечення. Світовий досвід вдосконалення державного управління підтверджує, що саме інформаційно - аналітичне забезпечення слід розглядати як важливе завдання підвищення ефективності діяльності на всіх рівнях – державному, галузевому і регіональному [16, с. 75]. Потрібно запровадження високо комп’ютеризованої системи моніторингу ринку праці що дали б можливість більш ефективно управляти зайнятістю населення, ґрунтовно опрацьовувати рекомендації щодо регулювання усіх процесів, що відбуваються на ринку.

Основні напрями і методи державного управління зайнятістю населення свідчать про необхідність поступової трансформації курсу економічного розвитку України на соціальні орієнтири. А це означає, що економіка має функціонувати для людини, а не навпаки, що захист соціального середовища повинен стати пріоритетом для державної політики зайнятості. Нагромаджений досвід формування ринку праці в Україні, а також осмислення теоретичних моделей, які вже реалізовані в країнах із розвинутою ринковою економікою, свідчить, що доцільнішою для умов України є модель регулювання, яка адекватна соціально-ринковій організації, оскільки саме вона поєднує принцип ринкової свободи господарювання із принципом соціального вирівнювання. Але із властивим українській економіці великим державним сектором і активним втручанням у ринкові процеси при недосконалої правової бази, податкового законодавства, значного “тіньового” сектора, для ефективного вирішення існуючих на сьогодні проблем зайнятості населення необхідно

реформувати всі сфери економічного, політичного і соціального життя суспільства [19, с. 20].

Отже, існує багато проблем, які заважають українському ринку праці реалізувати свій потенціал повною мірою. Поліпшення на ринку праці можливі лише при взаємодії органів влади, роботодавців, громадськості з орієнтацією на сучасний стан ринку праці та світовий досвід. Координація зусиль повинна стимулювати розвиток ринку праці у потрібному позитивному напрямку. Від вирішення проблем у сфері соціально-трудова відносин залежить здатність України до подальшого розвитку ринкових відносин.

Висновок

Здійснене дослідження дозволило виявити проблеми ринку праці на сучасному етапі розвитку української держави. Перетворення України на демократичну державу з ринковою економікою соціальної орієнтації потребує удосконалення економічно-соціальних інститутів, їхньої адаптації до українських реалій. В умовах переходу українського суспільства на ринкові засади найбільш суттєві зміни відбувалися й відбуваються у сфері соціально-трудова відносин.

Глобальна фінансова криза дещо призупинила Україну на шляху економічного розвитку, проте тенденції останніх декількох років свідчать про певну позитивну динаміку.

Негативними причинами що характеризують ринок праці в Україні є:

1. Низький рівень життя населення
2. Складна геополітична ситуація в країні: воєнні дії на сході України , та анексія Криму
3. Низький рівень освіти
4. Поширена практика отримання робочого місця за корупційними операціями

Позитивні причини що характеризують ринок праці в Україні є :

1. Наявність великої кількості дешевої робочої сили
2. Збільшення кількості молоді серед робочої сили.
3. Зниження податкового навантаження на фонд заробітної плати.
4. Зниження вимушеної неповної зайнятості внаслідок заборони практики адміністративних відпусток.

Багато заходів державної політики щодо обмеження безробіття та розширення зайнятості є досить змістовними, вмотивованими та обґрунтованими, проте на практиці вони не всі є ефективними. Статистична оцінка ситуації на ринку праці дає змогу зрозуміти глибину тих проблем, що існують на даному ринку, проте повністю об'єктивних показників неможливо отримати за допомогою даного методу дослідження.

Основні шляхи вирішення проблем ринку праці є наступні:

1. - приведення законодавства України у відповідність до міжнародних норм і принципів;
2. соціальна підтримка окремих груп
3. запобігання зростанню безробіття через створення робочих місць за рахунок різних джерел фінансування
4. створення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу та підприємницької діяльності безробітних;
5. збереження ефективних і створення нових робочих місць на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності;
6. легалізацію тіньової зайнятості
7. запровадження механізмів захисту внутрішнього ринку праці;
8. реструктуризації економіки і піднесення вітчизняного виробництва.

Результативність державної політики багато в чому залежить як від того, якою мірою органи державного управління дотримуються основоположних адміністративних цінностей, притаманних демократичним устроєм (до них насамперед відносять надійність, прозорість, підзвітність, відповідальність, адаптивність, ефективність державних структур), так і від якості аналізу проблеми і розроблених альтернатив. Можливості державного апарату в об'єктивному та ефективному аналізі суспільних проблем і розробці якісних альтернатив, що їх покликана розв'язувати державна політика, багато в чому є обмеженими політичною кон'юнктурою, партійною належністю тих чи інших державних діячів, лобістським впливом.

Впровадження ефективних форм і методів державного регулювання в безробіття сприятиме зменшенню його обсягів і тривалості, підвищенню якості трудового потенціалу створенню сприятливих умов для трудової мобільності працівників.

Розв'язання питань зайнятості, підвищення рівня життя і соціального захисту людей можливе тільки при умові виходу держави з економічної кризи, і

тільки це стане вагомим чинником подальшого економічного зростання країни загалом.

Список використаних джерел

1. Шевченко **Л. С.** Ринок праці: сучасний економіко-теоретичний аналіз - Харків: Видавець ФО-П Вапнярчук Н. М., 2013.-336 с.
2. Калина, А. В. Ринок праці: (навч. посібн.)/А. В. Калина, А. А. Котвицький. - К. : Т-во «Знання» України, 2013. - 207 с. - ISBN 978-966- 618-258-9.
3. Панюк Т. П. Характеристика ринку праці в сучасних умовах Т. П. Панюк//Актуальні проблеми економіки. -2014. -№ 6. - С.204-208.
4. Середньомісячна заробітна плата за регіонами за період з початку року у 2014 році / Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
5. Маршалл А. Принципы политической экономии: В 3-х т. Т. 1 / А. Маршалл. – М.:Прогресс, 2014.
6. Кареба. М. І. Шляхи підвищення зайнятості українського населення [Текст]/ М. І. Кареба, О. С. Кареба// Економіка АПК. - 2013. - №3. - С. 128-132.
7. Федоренко В.Г./Ринок праці в Україні та економічні тенденції в умовах світової економічної кризи//Економіка та держава. – 2013. - №1. – с.4-5.
8. Відомості Верховної Ради (ВВР). - 2014. - №24. – с.243.
9. Режим доступу <http://www.ukrstat.gov.ua/>.-Державний комітет статистики України.
10. Режим доступу <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350794> Державна служба зайнятості.
11. Стаття «Динаміка та географія безробіття в Україні та ЄС у 2013-2014 рр.».[Електронний ресурс] – Режим доступу <http://infolight.org.ua/>.
12. Товстенко Н. Можливості реалізації громадянами свого права на працевлаштування в Україні / Н. Товстенко // Довідник кадровика. — 2013. - № 10. С. 60-66.
- 13.Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2012 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2013 і 2014 роки»[Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://document.ua/pro->

shvalennj a-prognozu-ekonomichnogo-i-socialnogo-rozviïku--doc67040.html

14. Чечель О. М. Історичний розвиток наукових поглядів про ринок праці/ О. М. Чечель // Інвестиції: практика та досвід. -2013. -№ 4. С. 53-57.
15. Меморандум «Про взаєморозуміння між Міністерством соціальної політики України, всеукраїнськими об'єднаннями профспілок та всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців та Міжнародною організацією праці на 2012-2015 роки»/ [Електронний ресурс]/Режим доступу: <http://www.ilo.org.ua/centWork/Documents/Memorandum IJKR.PDF>
16. Майсюра О. М. Безробіття та наслідки його впливу на економіку України/ О.М. Майсюра // - 2014. -№ 8. - С. 60-62
17. Ястремська, Н. М. Створення умов для розвитку інфраструктури ринку праці/ Н. М. Ястремська // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. - 2013. - № 6. - С. 62-67.
18. Актуальні проблеми безробіття в Україні в умовах фінансово-економічної кризи [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Viviem/2011_2Z4.pdf
19. Актуальні проблеми безробіття в Україні в умовах фінансово-економічної кризи [Електронний ресурс]/Режим доступу: http://www.portal.gov.ua/soc_gum/pib/2014_1/PB-1/PB-1_47.pdf
20. Теорія аналізу ринків в роботах П. Раймонда, Д. Мортенсена та К. Піссарідеса./ [Електронний ресурс] /Режим доступу: <http://uadocs.exdat.com/docs/index-92949.html?page=5>
21. Режим доступу <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350796>
- Державна служба зайнятості.

Прогноз економічного і соціального розвитку України

Показники	2012		2013		2014	
	оптиміст. сценарій	песиміст. сценарій	оптиміст. сценарій	песиміст. сценарій	оптиміст. сценарій	песиміст. сценарій
прогноз						
Середньомісячна заробітна плата працівників бруто:						
Номінальна грн..	3175	3127	3626	3486	4137	3775
Номінальна, скоригована на індекс споживчих цін, % до попереднього року	109	106,6	106,9	103,7	107,9	102,8
Кількість зайнятих економічною діяльністю у віці 15 – 70 років, млн. осіб	20,7 – 20,5	20,7 – 20,5	20,8 – 20,6	20,8 – 20,6	20,9 – 20,7	20,7
Рівень безробіття населення у віці 15 – 70 років за методологією МОП, % до економічно активного населення відповідного віку	7,2 – 7,7	7,2 – 7,7	6,7 – 7,2	7	6,2 – 6,7	6,8
Продуктивність праці,%до попереднього р.	105,7	104,2	105,8	103,8	107,5	103,7

